

HOZZÁSZÓLÁSOK

György Károly főtitkár, Agrártudományi Egyesület, Budapest

A Magyar Agrártudományi Egyesület Kertészeti Társasága, annak központi szakosztályai, a megyei szervezetekben kialakuló kertészeti szakosztályok és csoportok révén hordozója ezeknek a problémáknak. A zöldségtermesztés problémáival már ebben az évben foglalkoztak. A központi szakosztályok az elvi kérdésekkel, a megyékben pedig a gyakorlati problémákkal. Ezeknek a problémáknak a léte nem új keletű, kissé régebbre nyúlik vissza. A műszaki fejlesztés késedelme, s ennek következtében az elmaradottság rövid idő alatti behozása szinte lehetetlennek látszik a zöldségtermesztés területén.

Az Agrártudományi Egyesület Kertészeti Társaságának leglényegesebb feladata a szakemberek informálása. A szakembereket olyan táborba igyekezünk tömöríteni, ahol termelési, társadalmi és erkölcsi biztonságot éreznek. Ebben a közegben — úgy érzem — a termelési kedv is fokozódik, aminek következménye az lesz, hogy a kertészeti termelésben a követelményeknek országosan is eleget tudunk tenni. Ennek érdekében a következő évben mind a központi, mind a megyei, valamint a területi tanácskozásokat szeretnénk összehangoltabbá tenni, egyeztetni a központi társaságokkal. Gondolok itt a Gépesítési, a Növényvédelmi, az Agrárgazdasági Társaságok Szakosztályaira és azok rendezvényeire, hogy ne külön utakon közelítsék meg a feladatokat, mert ezek szorosan kapcsolódnak a kertészeti termelés területéhez, hanem az érintett területen a különböző ágazatokkal egyetértésben, segítve egymás munkáját. Az egyéb szervekkel úgy kell együttműködni, hogy az országos kérdések a központban kerüljenek eldöntésre, továbbá a megyei rendezvényekhez mindig tudjunk a szervezéshez segítséget nyújtani, leküldve olyan előadókat, akik ezekben a kérdésekben nemcsak tájékoztatnak, hanem az ott felmerülő kérdéseket tovább is tudják vinni olyan helyre, ahol ezekben intézkedni is tudnak. Ehhez kérem a kollégák segítségét.

Kovács Sándor igazgató, Nagykőrösi Konzervgyár

A zöldségtermelés helyzetének elmaradottságát — a többi ágazathoz képest — különböző időpontokban vették észre az állami szervek, intézmények, gazdálkodó szervek — saját helyzetüktől függően. Volt, ahol ez a probléma régen jelentkezett és már évek óta ismert volt, másutt csak az utolsó időkben, hónapokban vált ez a kérdés akuttá, és került komolyabban vizsgálat tárgyává.

A III. ötéves terv időszakában jóváhagyták a tartósítóipar ágainak rendkívüli gyors fejlesztését. Ezt a fejlesztést 1966-ban kezdte meg a tartósítóipar — s itt a konzerv- és hűtőiparról egyaránt szó van — és befejezése 1970/71-re esett. A terveknek megfelelően tehát folyamatosan nőtt a feldolgozóipar kapacitása, ugyanakkor a III. ötéves tervben fel sem vetődött a zöldségtermesztés

nagyüzemi feltételeinek a megteremtése, illetve ennek a szükségessége. A IV. ötéves terv jóváhagyott koncepciójának megfelelően a friss zöldségfogyasztás fokozását a korszerű élelmezés indokolja, ezért a zöldségtermesztés mintegy 20%-kal kell növelni. Lekötötték az illetékes állami szervek baráti országokkal — hosszú távú államközi szerződéssel — a konzervipari zöldségfeldolgozás bővítésének szellemében — 1975-re konkrétan 15 ezer vagonnal több zöldségkonzervet, mint amennyit az ipar 1970-ben exportált. Ehhez még nagyon egyértelműen hozzájárul, hogy a társadalmi elvárások között szerepel az, hogy a szocialista export bővülésénél még gyorsabb ütemben kell növelni a tőkés exportot.

A 20%-os friss zöldségfogyasztás-növelés, az 1975-ig 15 ezer vagon zöldségkonzerv-eladással növekvő szocialista export és a még ennél is gyorsabban növelendő tőkés export mellett a IV. ötéves tervben a zöldségtermesztés nagyüzemi feltételeinek a kialakítása kimaradt. Az, ami elvárásként szerepel, hogy azonos szintű területen növekvő hozamokkal teremdjük meg azt az árumennyiséget, amely mindezeknek a céloknak megfelel és elegendő lesz — az nyilvánvalóan nagyon intenzív, nagyon komoly, összefogott erővel megvalósított műszaki fejlesztést igényelt volna. Továbbá ennek a fejlesztésnek a megfelelő megalapozását a fejlesztési, beruházási tervekben, hitelpolitikában stb.

Most tehát olyan körülmények között beszélünk ezekről a problémákról, amikor a IV. ötéves terv fejlesztési alapjai már elosztásra kerültek, s ehhez még azt is hozzá kell vennünk, hogy ezek a fejlesztési alapok napjainkban mindenütt kevesebbnek bizonyulnak, mint a szándék, az elhatározott beruházási fejlesztési program. Tehát már nyilvánvaló az is, hogy azokat a célokat nem lehet egyértelműen megvalósítani, amelyeket a már elosztott pénzekből tulajdonképpen megoldani szándékoztunk.

Többször szóba került már — de hamarabb felszínre kellett volna kerülnie —, hogy műszaki fejlesztés nélkül, a zöldségtermesztés nagyüzemi átszervezése nélkül az előírt növekedés mind a konzervtermelésben, mind a friss zöldségfogyasztásban nyilvánvalóan illúzió. Annak az eldöntése, hogy most mit kell tenni, ez kormányzati kérdés. Ezt azoknak a kormányzati szerveknek kell eldönteni, akik a fejlesztés útjáról, nagyságrendjéről, az eszközök elosztásáról, a célokról döntenek. Mi maradjon meg? Az elérendő cél, tehát az értékesítési program, vagy a fejlesztési program. A kettő együtt — a mostani körülmények között — nem megy. A most előírányzott anyagi eszközökkel az elérendő termelési programot megvalósítani nem lehet.

Ma már nem lehet elfogadni — ami ezelőtt néhány évvel még elhangzott —, hogy a zöldségtermesztő területek azonos szinten tartása a cél, mert az utóbbi években ez csökkent. Ha a zöldségterület azonos szinten tartásával, a terméseredmények növelésével szeretnénk megoldani a programokat, akkor először vissza kellene állítani legalább azt a 40 000 kh zöldségterületet, amely azóta megszűnt.

A zöldségtermelés helyzetét illetően rá kell mutatni arra is, hogy a konzervipar előző években végrehajtott fejlesztése folytán ma 15—20 000 vagon kihasználatlan kapacitásunk van. Tehát ennyivel több zöldség kellene ahhoz, hogy a ma működő gyáraink a leggazdaságosabb kihasználtsági fokkal dolgozzanak, s hogy ezenkívül mennyi kellene a friss zöldség fogyasztás növelésére? — becslésem szerint — körülbelül ugyanennyi. Hasonló nagyságrendű lehet az a zöldséghiány — friss zöldségáru tekintetében — ami elvezet oda, hogy politikailag tűrhetetlen szintű fogyasztói árak alakultak ki a piacokon, amelyeknek a további tartása most már nem gazdasági megfontolásokhoz fog vezetni, hanem sokkal súlyosabb gondokat vet fel, az egész életszínvonal-politikát kérdőjelezi meg.

A vásárlók sokkal élesebben reagálnak a napi piaci bevásárlásoknál azokra a 8—12 Ft-os zöldségárakra, amelyek még néhány éve 3—4 Ft-ért voltak megszerezhetők, mintha ugyanez az árnövekedés valamely olyan árucikknél jelentkezne, amelyet nem minden évben, vagy esetleg évenként egyszer-kétszer kellene csak megvenni.

Ennek az ágazatnak a jövedelmezősége — a többi ágazathoz képest — egyértelműen rossz. Itt külön kell megnéznünk a bruttó és nettó hozamokat. Az állami gazdaságok esetében a nettó hozam az érdekes, mert ott a bérköltség. Termelészövetkezeteknél még mindig érdekes a bruttó hozam is, mert itt a bér egyúttal tagi jövedelem, tehát nem mellékes, hogy azonos területről — mert hiszen korlátozott területtel rendelkeznek — mennyi az összes jövedelem: a tagi jövedelem — amit kiosztanak — plusz a nettó jövedelem. Ebben a kérdésben azonban még differenciált a helyzet, mert az ország iparilag fejlett körzeteiben már termelészövetkezetekben is a nettó hozam az alapvető. De ott, ahol még nem minden munkaerőt lehet bevonnai más termelési célokra, ott még a bruttó jövedelemnek nagyon fontos szerepe van.

Az állami ártámogatási rendszer, a gazdasági megítélés tekintetében a helyzet az, hogy a fogyasztót az érdekli, hogy azt a napi 3000 kalóriát — amit a családtagoknak biztosítani kell — megkapják és az, hogy ezekhez az élelmiszerekhez mennyiért jut hozzá. A fogyasztó minden alkalommal egybeveti a különböző élelmiszerek beszerzési árát, tehát együtt ítéli meg a tejnek, kenyérnek, húsnek az árát a zöldségnek az árával. Csakhogy amíg az előzőekben egy igen jelentékeny állami támogatás van különböző szinteken elhelyezve, addig a zöldség egy piaci ármechanizmus hatására alakul ki és kerül forgalomba. Így alakul ki azután a fogyasztóban az a szubjektív vélemény, hogy ez az áru olcsó, amaz pedig drága. Az olcsó áru azért olcsó, mert abban állami támogatás van, mert annak az árából az állam egy bizonyos összeget átvállal, az a fogyasztót nem érdekli. A termelőnek is teljesen mindegy, hogy az árbevételét ki biztosítja, milyen arányban — úgy tekinti, hogy számára az a fontos, hogy a megtermelt áruja meghozza a költségeit és még egy tisztességes jövedelmet. De hogy mennyit kap ártámogatás formájában és különböző egyéb módon és

mennyit árbevételből, hát ez érdekes lehet az államnak, de neki, a termelőnek nem. Az állam pedig — miután sikerült olyan támogatási rendszert kialakítani, amiben a végtermékre vetítve rendkívül nehéz megállapítani, hogy mi mibe került, mert a végtermékben a támogatás feloldódik és nem követhető — kénytelen a végterméknél összehasonlítani a nyújtott támogatásokat és megállapítani a gazdasági arányokat, a sorrendet. Ilyen módon hasonlíthatnak azután össze szubvenciószükséglet szempontjából olyan cikkeket, amelyeknek különböző fázisaiban már egy csomó állami támogatás rejlik, egy olyan cikkel — és ilyen a zöldség — amelyeknek a korábbi fázisaiban csak jelentéktelen összegű állami támogatás van azokhoz képest.

A zöldségtermelés ma, miután alacsony a nettó hozama, nem finanszírozza saját bővített újratemelését — és különösen nem az átállást a kisüzemi körülményekről a nagyüzemi körülményekre, amit nem hajtottunk végre, mert az árbevételből annyi jövedelem a termelő gazdaságokban nem képződik. Nincs a gazdaságoknak annyi jövedelme, hogy ezt a feladatot lelkesedésből, gazdasági megfontolásokból saját erőből megcsinálnák, tehát ennek az egy-szeri átállásnak a költségeit valamiképpen fedezni kell.

Többször felvetődött az, hogy fogjanak össze a vertikumban dolgozó cégek, vállalatok és a szükséges fejlesztés költségeit adják össze. Ez teljesen naiv elképzelés, ugyanis ebben a vertikumban az együttműködő szervek jövedelmi helyzete a következő jelenleg. A termelőszövetkezetek jövedelmi helyzete általános téma, erre most itt szükségtelen kitérni, de azt bizonyára kevesebben ismerik, hogy egyes kereskedelmi szervek, nevezetesen a MÉK vállalatok több állami támogatást kapnak évente, mint amennyi a jelenlegi nettó nyereségük, 1970-es adatok szerint az állami támogatás összege meghaladta a vállalati nyereségüket. A Hungarofructnál a kapott állami támogatás összege tízszerese a nyereségüknek. A ZÖLDÉRT több állami támogatást kap, mint amennyi a vállalat nyeresége. A konzerviparnak 3% rentabilitása van, — ebből sehogy sem lehet kijönni. A felvett hiteleket csak úgy lehetett kifizetni, hogy a korábban zárolt amortizációt fel kellett szabadítani, ez fedezte a felvett hiteltörlesztést. Ezenkívül fel kellett venni a tartalékalapokat, s ebből lehetett a 6–7 napi vállalati nyereségrészesedést fizetni és közben az iparnak az átlagos bérszínvonalára összesen 20 000 Ft. Hol van vajon az a forrás, amely — a vertikumban dolgozó vállalatok összefogása esetén — a fejlesztés pénzsükségletét biztosítja? Természetesen a vertikális együttműködésnek rendkívül fontos jelentősége van, de nem a fejlesztési alapok ilyen módon történő összeszedhetősége tekintetében.

A helyzethez és az értékelés tisztánlátásához még hozzá tartozik, hogy jelenleg a zöldségterületek 70%-át a tartósítóiparok kötik le szerződésekkel. Ez nagyjából annyi, mint a korábbi években, e téren tehát nincs csökkenés. A visszaesés tulajdonképpen csak relatív, ugyanis bekövetkezett egy rekonstrukció és ezzel egy óriási kapacitás belépése, de ehhez nincs áru. A tartósítóipar két

iparágának a szerződéses zöldségterülete mintegy 110—115 000 kh. Az összes zöldségtermelő terület — a csökkenések után — kb. 170 000 kh. Kérdés tehát, hogy hol van a nyers- és konzervfogyasztás belföldi és exportpiacainak forrása? Meg kell teremteni ezt most már akkor is, ha nagyon nehéz a probléma. Meg kell teremteni a fogyasztók ellátásáért való felelősséget valahol. A MÉM és a Belkereskedelmi Minisztérium, mint szaktárca igaz, hogy elvileg felelős, de ennek a felelősségnek a gyakorlati végrehajtását megvalósítani nem tudják. A minisztériumok tudnak működő szervezetekre — ösztönző rendszerrel meg adminisztratív eszközökkel, ha másképp nem megy — bizonyos hatást gyakorolni, de ha nincs *í*re, akkor a felelősség, a gyakorlati végrehajtás nem biztosított.

A jelenlegi helyzetben a nyersfogyasztás biztosításának nincs ilyen garanciája, nincs ilyen szervezete, és az a körülmény, hogy a MÉK vállalatok megváltozott helyzetükben még inkább — de már korábban is — folyamatosan csökkentették a szerződéskötéseket, és megváltozott a helyzetük a termelőgazdaságokhoz képest, ezt a témát nem könnyítette.

A vertikális kapcsolatoknak az egyszerű formái nagyon sok területen nagyon szépen kiépültek. Sok olyan termelőszövetkezet van már, amelyik többszáz kh-on termel zöldséget, és ezeknek a tsz-eknek a kapcsolata egy-egy konzervgyárral, de hűtőiparral is olyan, hogy a vetőmag, növényvédelem, különböző műszaki feltételek előre megteremtése, prototípus gépek beszerzése tekintetében számos együttműködési forma, rész megoldás alakult ki, ami nagyon jó, segíti az egész munka hatékonyságának javulását. A szorosabb kapcsolatnál viszont már olyan problémák vannak, hogy — egy közös vállalkozásnál — mind a két fél rosszul jár, mert az állami szabályozó rendszerünk olyan, hogy ebben az esetben mindkét fél felé a rosszabbik hatása jelentkezik. Ezért ez a közgazdasági szabályozó rendszerben feltétlenül megfelelő intézkedést kíván.

1968-ban, amikor az állami gazdaságokat bértömeg gazdálkodásra állították át, akkor kimondták a zöldségtermesztés halálos ítéletét az ÁG-okban. Minden olyan ágazat ugyanis, amely az átlagosnál nagyobb élő munkát igényel, bértömeg mérés mellett csak az idő és elhatározás kérdése, hogy mennyi idő alatt pusztul ki. Akkor a határozat segített az élő munka jobb felhasználásában az ÁG-oknak, specializálta a gazdaságokat nagyon konkrétan egy sor kérdés megoldására és sikerült végrehajtaniok egy elmaradt bérszínvonal tisztességes felemelését, ami mind nagyon pozitív eredmény, de ennek mellékterméke az, hogy a borsó kivételével, amely beleillett a gépesítetttségi szintjével az átlagos munkaigényességbe, az összes többi zöldség visszaesett. Az egyik gazdaságnál egy évig, a másikonál két évig tartott, de egyiknél sem volt kétséges.

Az állami gazdaságok mindegyikében természetesen nem lenne célszerű zöldségtermesztéssel foglalkozni. De megfelelő elhatározások alapján, aki ezzel

foglalkozni akar, ott ki kell alakítani valamilyen más gazdasági kapcsolatot, más jövedelemszabályozási rendszert, mert enélkül mégegyszer visszavinni a zöldséget az állami gazdaságokba nem lehet. Adminisztratív eszközökkel talán lehetne — de annak hatékonyságát elég sokszor kipróbáltuk, tehát nagyon megkérdőjelezi már a korábbi tapasztalat. Sok állami gazdaságban pedig megvolt a megfelelő tapasztalat, a megfelelő szakemberek, sőt még eszközök is voltak hozzá. Ezek az eszközök, pl. palántanevelő telepek ott vannak kihasználatlanul, a gaz felveri a környéküket — de még mindig jobb az amortizációját leírni, a veszteséget lekönyvelni, semmint működtetni adott körülményeik között ezt az üzemet.

A kibontakozás útja a műszaki fejlesztés megoldása és méghozzá a komplex műszaki fejlesztés megoldása. Ez fajta, vetőmag, gép, kémiai eszközök használatának stb. kérdése együttesen. Külön-külön ezektől hatékony fordulatot, fejlődést várni és elérni nem lehet. Ha máshol alkalmazzák a korszerű vetőmagot és megint máshol a korszerű növényvédelmet vagy korszerű gépeket, abból nyilvánvaló, hogy nagyüzemi zöldségtermesztés nem lesz. Tehát komplex módon, profilírozott gazdaságokban kell újra megteremteni a nagyüzemi zöldségtermesztés feltételeit. Mert mi is az pl., amitől a paradicsomtermelési kedv elment? Az, hogy 1969-ben 10 000 vagon, 1970-ben pedig 15 000 vagon paradicsomot pusztított el a földön a *Phytophthora*. Az, hogy ilyen mennyiségű paradicsom után nem jött be a pénz, és csak a szántás maradt utána, nyilván eldöntötte, hogy a következő években milyen lesz paradicsom terén a termelési kedv. Az, hogy babot — fertőzetlen magot — 2 éven keresztül nem lehetett kapni, mert a Vetőmagellátó még egy kilóra sem volt hajlandó kijelenteni, hogy fertőzésmentes és ennek megfelelően vitte is a termést a paszulyvész, nyilvánvalóvá teszi, hogy — ilyen körülmények között — a termelés megalapozott bővítése, de még azonos szinten tartása is lehetetlen.

Összefoglalva, a belső ellátás és exportfeladatok tekintetében először állami döntés kell, hogy szülessen ahhoz, hogy mit akarunk. Az állami döntésnek tartalmaznia kell, hogy helyesek-e azok a célok, amelyeket hozam tekintetében előirányoztunk, s ha igen, akkor a ráfordításokat kell fokozni, vagy a célokat kell csökkenteni és akkor az eszközök megfelelőek — de mindenképpen létre kell jönnie az arányoknak elérendő cél és a rendelkezésre álló eszközök között. Tekintve, hogy népgazdaságunk nem áll olyan helyzetben, hogy az ilyen viszonylag jelentős, a tőkeshányad szempontjából is nagy volumenű devizatömeget nélkülözni tudjon egyik napról a másikra — már pedig ha nem teszünk valamit, akkor ennek ez lesz a hatása —, ezért szükséges a műszaki fejlesztés. Nemcsak októberben lehet leállítani ugyanis az őszi zöldségfélék kivitelét a belső ellátás érdekében, hanem nyilvánvalóan ki lehet mondani a nyári zöldségekre, konzerv főzelékekre is, hogy export stop, hazai ellátást biztosítani! De akkor oda jutunk, hogy az országnak ezt a devizabevételt le kell írnia, pedig hallottuk, hogy nem kis összegről van szó.

Az egész vertikum sorsa az intézkedések összehangoltságától függ, attól, hogy az elhatározás most milyen értelemben fog megszületni. Az anyagi érdekelttség rendszerében elsősorban az állami gazdaságoknál feltétlenül létre kell hoznia a jövedelemszabályozás rendszerében a módosítást. Be kell kapcsolni — főleg a munkaigényes áruk termelésébe — a háztáji gazdaságokat és vikendtelkeket, mert néhány termékünk van, amelyeknél a gépesítés lehetőségei még korlátozottak, márpedig azoknak a termelését is valamiképpen biztosítani kell, és a jelenlegi körülmények között nem lehet lemondani egyetlen forrásról sem. Az import vetőmagvaknak azt a támogatását, amely elszaporításkor, fajtaleváltáskor szükséges, biztosítani kell. Azt nem lehet normális áruimportnak tekinteni ugyanis, melynél vámmal megemelt áron kapnak gazdaságaink — kétszeres vagy még magasabb áron — vetőmagot, mint ami a hazai magvak ára.

A kutatást a végtermékre kell orientálni. Nem megoldás, hogy a szakosított kutatóintézetek közül az egyik egészen más téma megoldásával van elfoglalva, mint ami a népgazdaság előtt adott pillanatban fontos lenne. Pl. a paradicsom növényvédelmének nem volt gazdája, és abban a kritikus két évben nem is lehetett tanácsot adni arra, hogy mivel lehetne megvédeni a termést, mert még a paradicsomtermelés központjában, a vetőmag-ellátást biztosító Duna—Tisza közti Kísérleti Intézetben is elvitte a Phytophthora a paradicsomot. Tehát a tudomány nem volt abban a helyzetben, hogy segíteni tudott volna a termelésnek. Addig, amíg nem lehet elegendő géppel ellátni a gazdaságokat növényvédelmi feladataikhoz, addig a Növényvédő Állomásokat kell olyan kapacitású vállalkozásokká fejleszteni, hogy központi úton megoldják. Hasonlatos ez ahhoz, amikor a gépállomásokkal oldottunk meg bizonyos munkákat központilag. Persze jó lenne, ha most ezt a közbülső lépést ki lehetne küszöbölni, de egy sor területen még gazdaságosabbnak is tűnik, hogy a feladatokat jól felszerelt, felfejlesztett növényvédő állomások lássák el.

A vertikumon belül — ha nem is a fejlesztési alapok összeszedésében — nyilvánvalóan nagy lehetőség, tartalék van a kölcsönös információban, hogy a tájékozottság azonos szintje eloszlassa a bizalmatlanságot, egy sorba hozza az érdekelteket. A vertikális integráció ugyanis nem rang és hatalom kérdése, hanem a mi társadalmi rendszerünkben a felelősség kérdése, erkölcsi és anyagi felelősség kérdése egy vertikumnak a sorsáért.

A komplex fejlesztés érdekében a tudomány, a gazdaság, a kormányzat minden szintjén összhangot kell teremteni és megfelelő szoros programban előirányozni a teendőket és kijelölni a felelősöket.

Kétségtelenül jobb lenne, ha a IV. ötéves tervben már tisztázott koncepciókkal indult volna meg a zöldségtermesztési ágazat is, de a tanácskozásnak bizonyára fogantatja, lesz, hiszen a téma most kerül rövidesen a kormány s utána a parlament elé.

Pintér Zoltán agronómus

Nagy gondot okoz mindannyiunknak az az irányzat, mely a zöldségtermesztésben kezd kialakulni, s amennyiben nem sikerül mielőbb hathatós intézkedéseket tenni, akkor ez a helyzet még súlyosbodik. Csökkent volumenében a zöldségtermesztés, de ezt a problémát még tovább mélyíti, hogy rosszabbodik a termelési struktúra. Azonkívül már is látszanak azok a gondok, hogy sem a konzerviparunk — tehát az ipari feldolgozás —, sem a belkereskedelem — hiszen a fogyasztó árak növekednek —, sem az export nem kapja meg azokat a zöldségtermékeket, amelyeket a bel- és külföldi piacokon el tudnánk helyezni. Tehát — ahogyan a referátumokból hallottuk — nehezen megszereztünk bizonyos piacokat, de ezek a mi szempontunkból egyre bizonytalanabbá válnak. Az okok többségét a tanács és a termelési területen dolgozók szintén jól látják. Korábbi években a zöldségtermesztés rendelkezett azzal az előnnyel, hogy a termelőüzemekben rendkívül fontos volt a föld eltartóképessége. Akkor a bruttó árbevétel jelentősége ugyanis nagymértékben megnőtt — még a nettóhaszonráta terhére is —, mert a föld eltartóképességét a tagok létszáma miatt stb. biztosítani kellett. Ez egy óriási tartalék volt a munkaigényes növények számára. Azonban ez a tartalék elfogyott, és kialakult egy olyan helyzet, amikor a termelőüzemeket már a nettó haszonráta kezdi jobban érdekelni, és kezd kisebb mértékben jelentőssé válni a bruttó árbevétel. Ha a búza haszonrátáját megközelítően 40—50%-nak vesszük, ami kb. 2000—2500 Ft/kh-nak felel meg, természetes, hogy ez nem tudott versenyezni egy 20%-os haszonrátával a zöldségtermesztés esetében, ahol az árbevétel 30 000 kh/Ft volt. Ez a tartalék akkor, rendkívüli mértékben hozzájárult ahhoz, hogy a zöldségtermesztési ágazat fejlődött a legdinamikusabban az egész élelmiszer-gazdaságon belül. Ez a dinamizmus kezd elfogyni, eltűnni és egy kedvezőtlen volumen és termelési struktúra tendencia kezd kialakulni.

A Solti „Szikra” Mg. TSz-ben 8 évvel ezelőtt a bruttó árbevétel — az egész üzemre vonatkoztatva — 21 millió Ft volt, s ennek 1/3-a származott a zöldségtermesztésből. Ma az egész üzem bruttó árbevétele 51 millió Ft és csak 8 millió Ft a kertészetből származó összeg. Tulajdonképpen a kertészeti termelés területileg visszaesett, de ezt pótolta az emelkedő ár, és emiatt növekedett némileg a kertészet bruttó árbevétele; az egész árbevételen belüli jelentősége azonban csökkent.

Az integráció foka az ágazat szereplői között gyenge. Ebben az évben megtörténtek az első lépések akkor, amikor a felvásárló kereskedelem integrációját végrehajtottuk azzal, hogy a szövetkezetek kooperáltak egy adott vállalatban, s ezáltal a vállalat tulajdonképpen egy eszköz lett arra, hogy ennek a kooperációs pólusnak a hatékonyságát növelje. A két nagy végpólus — az ipar és a külkereskedelem — tekintetében azonban csak szorgalmuknak és igyekezetüknek könyvelhető el, hogy a termelés érdekében különböző intéz-

kedéseket tettek és tőkéket fektettek be, mert egyébként túlságosan közvetlen olyan érdekeltségi rendszerek nem alakulhattak ki, amelyek a szocialista integrálódást eredményezhetnék e két végpólus szempontjából.

Nem arról van szó, hogy valamely szervezetnek a gazdasági, hatalmi helyzetét gyengíteni akarná bárki is, de kényszerítő okokból kénytelenek vagyunk bizonyos értelemben létrehozni a monopolszervezeteket, mert ezeknek a külkereskedelemben óriási előnyei vannak. Ugyanakkor azonban kialakult a belföldi piaci forgalom tekintetében egy olyan alá- és fölérendeltségi viszony, amely nem a szocialista integráció típusa. Például a külkereskedelemben kialakult helyzet, amely a külföldi piacok megtartása, áttekintése szempontjából előnyös, a belföldi piacok szempontjából azonban meggondolást követel, hogy vajon nem kellene-e a külkereskedelmi forgalom integrációját szorosabbra venni a termelők mellé azért, hogy közvetlenebb hatása legyen a belföldi termelési struktúra javítása érdekében.

Azok az impulzusok, amelyek ma a külkereskedelmi forgalom, értékesítés területéről érkeznek a termeléshez, nagyon deformáltak ahhoz, hogy pontosan olyan hatást váltsanak ki a termelőüzemeknél, hogy az előnyösebben előállítható termékek termelése és exportja növekedjék.

A szocialista integrációban megtestesülhet egy egészséges szabályozó rendszer. De ha tiszta helyzetet teremtenénk, akkor szembetalálnánk magunkat a beruházási korlátokkal. A mi szabályozó rendszerünkben nincs eléggé határozott ösztönző erő ahhoz, hogy a beruházások koncentrálódjanak. Márpedig ez előfeltétele a hatékony integrációnak.

Meg kell vizsgálni, hogy melyek azok a zöldségfélék, amelyek gépesíthetősége világviszonylatban már megoldott, majd előre kell hoznunk azoknak a gépesítését, amiben a konzervipar érdekelt, hogy megkapja a megfelelő mennyiségű nyersanyagot, a saláta céljára termelendő paradicsom, a zöldborsó betakarításának gépesítését. A friss fogyasztásra kerülő zöldségfélék gépesítése ugyanis még nagyon sokáig megoldatlan és komplikáltabb feladat. Továbbá a friss zöldségfélék használati értéke más, mint a konzervipar szükséglete, ez más árutermék.

Vannak üzeink, amelyekben hagyományos a zöldségtermesztés, ahol megvannak a természeti feltételek, a szakemberek. Ha nem akarjuk, hogy ezekben a zöldségtermesztés megszűnjön, akkor csak az hiányzik, hogy megvalósítsuk a gazdaságokban a kukorica, burgonya stb. komplex gépesítését, hogy az ott meglevő kevés munkaerő a zöldségtermesztéssel foglalkozhasson.

A termelési struktúra megjavítása érdekében egy közgazdasági lépést kell tenni. Azt ugyanis, hogy a külkereskedelmet be kell vonni a termelői érdekszférába, mert különben nem lehet közvetlen tájékoztatást kapni a külkereskedelem részéről ahhoz, hogy a termelő üzemek időben ismerjék a külföldi piacok ármozgásait.

Felvetődik az a kérdés is, vajon egészséges dolog-e az, hogy pl. a vetőmag-

vagy eszközellátást egy olyan szerv bonyolítja, amelynek az egész termés értékesülési folyamata a tulajdonképpeni végterméknek számító vetőmaggal lezárul, s számára vállalati szempontból ennek a realizációja érdekes. Vagy egy olyan nagy vállalat szemléletében pl., amelynek a gondja a traktor, kombájn és sok más ügy, mit számít a fólia? A szántóföld 4—5%-át képviselő zöldségtermesztés ügye nem ügy egy olyan vállalatnál, amelynek 9 millió kh a problémája.

Olyan koncentrált szabályozókra van szükség, amelyek egyrészt a hatékonyságot növelik, másrészt pedig szinte ösztönzik a résztvevőket, az integrált szereplőket az állami akarat végrehajtására. Ezek azok a problémák, amelyek nincsenek úgy megoldva, hogy a zöldségtermesztés területén tapasztalható kedvezőtlen irányzatot a jövőben megváltoztassa.